

Žilinský kraj - charakteristika regiónu

14.05.2024 | | Počet zobrazení: null

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Žilinský kraj sa rozkladá v severozápadnej časti Slovenska. Rozlohou 6 808,4 km² zaberá 13,9 % rozlohy štátu a je tretím najväčším krajom Slovenskej republiky. Severozápadná hranica je súčasne štátnou hranicou s Českou republikou a na severe hraničí s Poľskom. Kraj má spoločné hranice s tromi ďalšími krajmi Slovenska - Trenčianskym, Banskobystrickým a Prešovským.

Územie Žilinského kraja sa vyznačuje rôznorodosťou krajinej štruktúry. Od údolných nív vodných tokov (Váh, Kysuca, Turiec a Orava), cez poľnohospodársku a lesnú krajinu až po vysokohorskú krajinu hrebeňových pásiem pohorí Západných Tatier, Nízkych Tatier, Chočských vrchov, Veľkej Fatry, Malej Fatry, Javorníkov a Strážovských vrchov. Ide prevažne o hornatú krajinu s nízkym podielom ornej pôdy, ktorá má atraktívne prírodné prostredie, mimoriadne vhodné na rozvoj turistiky, vodných a zimných športov. Žilinský kraj má mierne teplé až chladné vlhké podnebie s najnižšími teplotami na Slovensku nameranými v Oravskej Lesnej. Hlavným tokom v kraji je Váh, ktorý vzniká sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Malé prietoky Váhu sú významne nadlepšované najmä najväčšími zásobnými nádržami Liptovskou Marou a Oravskou priehradou. Riečnu sieť popri Váhu tvoria Orava, Kysuca, Turiec, Rajčianka, Revúca, Belá, Varínka. Najvyšším miestom v kraji je miesto na vrchu Kriváň (2 494,4 m n. m), najnižšie položeným miestom je breh rieky Váh pri výtoku z kraja na území obce Maršová – Rašov (287,2 m n. m.).

Z nerastných surovín je územie kraja bohaté na ložiská stavebného a dekoračného kameňa, zásoby štrkopieskov a pieskov, tehliarskej hliny. V oblasti Malej Fatry sa ťažia vápence ako surovina na výrobu cementu a vápna. V oblasti Hornej Oravy sú ložiská rašeliny a zásoby drevnej hmoty.

Na území kraja sa nachádzajú 4 národné parky – Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Veľká Fatra a Národný park Malá Fatra, 3 chránené krajinné oblasti – Strážovské vrchy, Kysuce a Horná Orava, 57 národných prírodných rezervácií, 62 prírodných rezervácií, 40 prírodných pamiatok, 18 národných prírodných pamiatok, 17 chránených areálov a 7 chránených vtáčích území.

Žilinský kraj zahŕňa päť prirodzených historických regiónov Horné Považie, Kysuce, Liptov, Orava a Turiec.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa Žilinský

kraj člení na 11 okresov: Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš, Martin, Námestovo, Ružomberok, Turčianske Teplice, Tvrdošín a Žilina. Najmenším okresom s rozlohou 173,7 km² v rámci kraja je okres Kysucké Nové Mesto, ktorý zaberá 2,6 % z celkovej rozlohy kraja. Rozlohou najväčší je okres Liptovský Mikuláš (1 341 km²), na ktorý pripadá takmer pätina územia kraja.

V kraji je 315 obcí, z toho 19 so štatútom mesta. Takmer štvrtina obyvateľov kraja žije v troch najväčších mestách – v Žiline, Martine a Liptovskom Mikuláši.

Demografické východiská

Počet obyvateľov Žilinského kraja k 31. 12. 2023 dosiahol 687 174 a jeho podiel na slovenskej populácii tvoril 12,7 %. Hustota obyvateľstva na 1 km² bola 101 obyvateľov. Najhustejšie osídleným okresom bol okres Žilina s priemerom 197 obyvateľov na km². Najmenej obyvateľov, iba 40 na 1 km², žije v okrese Turčianske Teplice.

V Žilinskom kraji sa v roku 2023 živonarodilo 6 177, zomrelo 6 583 osôb a sťahovaním kraj prišiel o 526 obyvateľov. Celkovo populácia kraja klesla o 932 osôb. Od roku 2020 v kraji prevažuje podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva nad predproduktívnou. V roku 2023 podiel seniorov prevýšil podiel detí do 14 rokov o 1,7 p. b. a dosiahol 17,6 %. Produktívna populácia (15 – 64) tvorila 66,4 %, pričom v posledných desiatich rokoch jej podiel každoročne klesá. Priemerný vek obyvateľov dosiahol 41 rokov.

V roku 2023 sa zosobášilo 3 298 párov, rozvedených bolo 952 manželstiev. Medziročne klesol počet sobášov o viac ako 8 % a počet rozvodov necelé percento. V desaťročnom porovnaní išlo o druhú najnižšiu sobášnosť a rozvodovosť, nižšie hodnoty boli dosiahnuté len v pandemickom roku 2020.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Kraj patrí medzi významné hospodárske regióny s rozvinutým priemyslom poskytujúcim dostatok pracovných príležitostí. V roku 2022 v ňom žilo 52,1 % ekonomicky aktívnych obyvateľov a miera ekonomickej aktivity dosiahla 62,3 %. Miera zamestnanosti 20 až 64 ročných bola na úrovni 79,3 % a miera nezamestnanosti dosiahla 3,9 %. Priemerná nominálna mesačná mzda predstavovala 1 400 eur a za celoslovenským priemerom zaostala o 6,7 %.

V rámci podnikateľských aktivít malo ku koncu roka 2022 v Žilinskom kraji sídlo 33,2 tis. právnických osôb, z ktorých 85,9 % boli podniky a 62,2 tis. fyzických osôb, z ktorých 95,2 % tvorili živnostníci. Podniky prevažne orientovali svoju činnosť do odvetvia obchodu, následne do oblasti priemyselnej výroby, odborných, vedeckých a technických činností a aj stavebníctva. Takmer 37 % živnostníkov podnikalo v stavebníctve, 16 % v priemysle a 13,5 % v obchode.

Žilinský kraj v hodnotení ekonomického postavenia z hľadiska tvorby HDP patril k stredne výkonným regiónom Slovenska. V roku 2022 regionálny hrubý domáci produkt dosiahol hodnotu

12 396 miliónov eur v bežných cenách. Podiel kraja na národnom HDP bol 11,3 %. V prepočte na obyvateľa predstavoval 17 842 eur v bežných cenách, čo bolo menej o 10,7 % ako celoslovenský priemer.

Podľa ekonomických činností v roku 2022 tvorilo najväčší podiel na hrubej pridanej hodnote odvetvie priemyslu (27,1 %). Obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie sa podieľali 15,8 % a verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna pomoc 14,7 %.

Rozsiahle pohoria v Žilinskom kraji predurčujú, že podiel poľnohospodárskej pôdy vo výške 35 % je najnižší v porovnaní s ostatnými krajinami. V rastlinnej výrobe sa kraj vyznačuje pestovaním obilnín, zemiakov a krmovín. V živočíšnej výrobe je oproti ostatným krajinám výraznejšie zastúpený chov oviec a aj hovädzieho dobytku, a to hlavne v okrese Liptovský Mikuláš. Chov hydiny v rámci kraja je najviac rozšírený v okrese Turčianske Teplice.

Najväčším priemyselným podnikom kraja je automobilka KIA pri Žiline. Na Považí a Turci je rozvinutá výroba strojov, na Orave výroba železa a elektroniky a v Žiline a Ružomberku výroba papiera. Veľký význam majú aj vodné elektrárne na Váhu. V priemyselnej subjektive Žilinského kraja v roku 2022 dosiahli tržby za vlastné výkony a tovar vo výške 21,2 mld. Eur a zamestnávali 70,1 tis. osôb.

V Žilinskom kraji má silnú pozíciu stavebníctvo, čo sa odrazilo aj v druhých najvyšších objemoch stavebnej produkcie. Stavebné subjekty sídlia v regióne v roku 2022 realizovali stavebnú produkciu vykonanú vlastnými zamestnancami vo výške 924,1 mil. eur a stavebnú produkciu podľa dodávateľských zmlúv na úrovni 1 484,6 mil. eur. V kraji sa postavilo 2 985 bytov, najviac v okrese Žilina (785).

Žilinský kraj má veľmi dobrú dopravnú polohu v rámci Slovenska na dôležitých medzinárodných a vnútroštátnych komunikáciách. Prechádza ním hlavný cestný ťah z Českej republiky na Ukrajinu i cestné ťahy z Bratislavy a Šiah smerom do Poľska. Ku koncu roka 2022 mala dĺžka cestnej siete 2 065 km, z toho diaľničné úseky tvorili 119 km. Na dopravných inšpektorátoch bolo registrovaných takmer 427 tis. motorových vozidiel, z toho viac ako 70 % boli osobné automobily. Organizácia železničnej dopravy predurčuje Žilinský kraj za miesto napojenia železničnej siete Slovenska na celoeurópsky systém. Prepojenie je zabezpečené hlavnou traťou Bratislava – Košice, ktorá prechádza cez Žilinu a traťami zo susedného Poľska a Českej republiky, ktoré prechádzajú Čadcou smerom na Žilinu. Tým sa Žilina stáva dôležitým dopravným uzlom ako regiónu tak Slovenska. Regionálny charakter majú železnice Žilina – Rajec, Čadca – Makov na Kysuciach a Kľačany – Trstená na Orave. Centrálnym uzlom je Žilina s novou zriaďovacou stanicou Teplička nad Váhom. Medzinárodná letecká doprava je lokalizovaná 10 km od centra regiónu v obci Dolný Hričov.

Školstvo reprezentuje široká sieť školských zariadení. V roku 2022 pôsobilo v kraji 386 materských škôl, 260 základných škôl, 30 gymnázií, 55 stredných odborných škôl. V krajskom meste má sídlo Žilinská univerzita, v Ružomberku Katolícka univerzita, v Liptovskom Mikuláši Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a v Martine sídli Jesseniova lekárska fakulta Univerzity Komenského.

Žilinský kraj poskytoval v roku 2022 zdravotnú starostlivosť v 1 666 zdravotníckych zariadeniach, ktoré zahŕňali aj 9 nemocníc, 1 303 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a 5 liečební. Región Žilinského kraja je bohatý na výskyt minerálnych a termálnych vôd, ktoré sa využívajú na liečenie v kúpeľoch Rajecké Teplice (ochorenia pohybovej a nervovej sústavy), Turčianske Teplice (urologické a reumatické ochorenia), Lúčky (ženské ochorenia) a Liptovský Ján (ochorenia tráviacej sústavy a reumatické ochorenia). Na rekreačné účely sa využívajú geotermálne vrty v Liptovskom Jáne, Bešeňovej, Rajci, Oraviciach a Stráňavách. Minerálne vody Budiš, Fatra a Korytnica sa využívajú aj ako stolové.

Žilinský kraj je významný kultúrny región Slovenska a disponuje aj bohatým kultúrno-historickým potenciálom. Na území kraja bolo v roku 2022 návštevníkom k dispozícii 9 divadiel vrátane malých a nezávislých, 11 galérií vrátane pobočiek, 44 múzeí a 226 fungujúcich knižníc. Najznámejšími národnými kultúrnymi pamiatkami sú [Bytčiansky zámok](#), pôvodne stavaný ako vodný hrad, lesná železnica v [Múzeu kysuckej dediny](#) vo Vychylovke, [Oravský hrad](#) v Oravskom Podzámku, [Slovenské národné múzeum v Martine](#), prvá [budova Matice slovenskej](#) v Martine, [lesná úvraťová železnica](#) Chmúra - Tanečník v Oravskej Lesnej, [múzeum P. O. Hviezdoslava](#) v Dolnom Kubíne a [hrad Strečno](#) pri Žiline. Známa je i ojedinelá ľudová architektúra v [Čičmanoch](#), [drevený betlehem v Rajeckej Lesnej](#), ako aj svetový unikát - [drotárska expozícia Považského múzea](#), umiestnená v Budatínskom zámku. Do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO je zapísaná osada [Vlkolínec](#) - pamiatková rezervácia ľudovej architektúry a v Tvrdošíne sa nachádza vzácna pamiatka UNESCO - [gotický drevený kostolík](#) z 15. storočia.

Nielen množstvo kultúrnych a historických pamiatok, ale hlavne prírodné krásy Vysokých a Nízkych Tatier, Veľkej a Malej Fatry a ďalších pohorí sú za druhou najvyššou návštevnosťou v rámci Slovenska. V roku 2022 Žilinský kraj navštívilo 1 087,4 tisíc návštevníkov, ktorí mali k dispozícii 1 271 ubytovacích zariadení, čo bolo najviac spomedzi krajov Slovenska.